

Wpływ sytuacji pandemii na występowanie negatywnych zjawisk w rodzinie

Sytuacja pandemii powoduje zmiany w funkcjonowaniu rodzin. Praca zdalna lub okresowy brak aktywności zawodowej rodziców, stałe przebywanie dzieci w domu w związku z nauką zdalną, a także ograniczenia w bezpośrednich zewnętrznych kontaktach społecznych powodują, że relacje społeczne członków rodziny odbywają się prawie wyłącznie w ramach kontaktów wewnątrzrodzinnych. Sytuacja taka stanowi wyzwanie dla rodzin i często ma pozytywne skutki – pozwala na pogłębienie relacji, odnajdywanie nowych aktywności indywidualnych i wspólnych, szersze, pozytywne oddziaływanie wychowawcze rodziców na dzieci. Stwarzać może jednak także zagrożenie ujawnienia się lub pogłębienia negatywnych zjawisk w relacjach rodzinnych – agresji, nadużywania środków psychoaktywnych, różnych przejawów przemocy. Wspólne, stałe przebywanie w jednym miejscu osób stosujących agresję i przemoc oraz członków rodzin, do których te zachowania są kierowane, powoduje nawarstwianie się atmosfery strachu, lęku, braku poczucia bezpieczeństwa i stabilizacji, a także bezsilność i bezradność często przechodzące w stany depresyjne, a nawet suicydalne.

Negatywne zjawiska w rodzinie szczególnie mocno dotyczą dzieci, które – nawet, gdy zachowania agresywne nie są skierowane do nich bezpośrednio – ponoszą emocjonalne konsekwencje: przeżywają trudne emocje, z którymi nie mogą sobie poradzić i nie mają (nie znają) możliwości uzyskania pomocy z zewnątrz. Specjaliści wskazują, że dzieci będące świadkami przemocy domowej, są narażone na emocjonalną i psychologiczną traumę oraz poczucie odrzucenia, a w dłuższej perspektywie mogą mieć problemy społeczne, behawioralne oraz emocjonalne. Te symptomy mogą prowadzić do depresji, myśli samobójczych czy agresji. Osoby, które w dzieciństwie były świadkami lub ofiarami przemocy, mogą przejawiać niektóre lub wszystkie z tych zachowań w życiu dorosłym, często nakręcając w ten sposób koło przemocy, co w konsekwencji wpływa na ich poczucie szczęścia.

Według definicji sformułowanej przez Międzynarodową Organizację Nauk Medycznych i Światową Organizację Zdrowia „**maltretowanie dziecka to każde zamierzone lub niezamierzone działanie osoby dorosłej, społeczeństwa lub państwa, które wpływa ujemnie na zdrowie, rozwój fizyczny lub psychospołeczny dziecka**”.

Szczególnie negatywne skutki dla zdrowia i rozwoju dziecka ma stosowanie agresji, przemocy i nadużywanie środków psychoaktywnych (w tym alkoholu) – przez ich rodziców. Wielu badaczy wskazuje na silne związki pomiędzy piciem alkoholu a stosowaniem przemocy interpersonalnej w ogóle, a przemocy domowej szczególnie, co potwierdzają również wyniki monitoringu prowadzonego w naszym województwie przez Policję i Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie, prezentowane w corocznych raportach.

Powiązania pomiędzy piciem alkoholu a maltretowaniem dzieci:

- szkodliwe picie alkoholu może bezpośrednio wpływać na funkcje psychiczne i kognitywne, zmniejszając samokontrolę i czyniąc człowieka bardziej podatnym na akty przemocy, również wobec dzieci,
- szkodliwe picie alkoholu przez rodziców i opiekunów może wpływać niekorzystnie na poczucie odpowiedzialności, a także zmniejszać ilość czasu i pieniędzy, które mogą być przeznaczone dla dziecka. W takich sytuacjach może dojść do zaniedbania podstawowych potrzeb dziecka,
- szkodliwe picie przez rodziców jest związane z innymi problemami, takimi jak słabe zdrowie psychiczne i antyspołeczny charakter. Te czynniki zwiększają ryzyko maltretowania dziecka,
- doświadczenie bycia maltretowanym jako dziecko jest powiązane z ryzykownym i szkodliwym piciem alkoholu w późniejszym życiu. Sięganie po alkohol w życiu dorosłym stanowi często próbę poradzenia sobie z przeżyciami z dzieciństwa,

- szkodliwe picie przez kobiety w ciąży może skutkować rozwojem alkoholowego zespołu płodowego (FAS) lub poalkoholowym efektem płodowym (FAE). Takie zaniedbania są powiązane również ze zwiększonym ryzykiem znęcania się nad dziećmi, a u dzieci z FAS lub FAE – z ryzykiem zachowań o charakterze przestępczym bądź aktów przemocy,
- pozostawianie dzieci bez opieki bądź brak kontroli w zakresie sięgania przez nie po alkohol, co pozwala im regularnie się upijać, może zniszczyć ich zdrowie psychiczne i fizyczne, prowadząc do zwiększonego ryzyka dokonywania aktów przemocy.

Negatywne zjawiska w rodzinie powodują wystąpienie bezpośrednich skutków oraz – co ma szczególne znaczenie – skutków odroczonej, wpływających na jakość życia, w jego wielu aspektach, członków tych rodzin.

Konsekwencjami przemocy fizycznej są urazy (np. siniaki, oparzenia, złamania), a w najcięższych przypadkach urazy powstałe w wyniku maltretowania, mogą mieć skutek śmiertelny. Wszystkie zachowania przemocowe wywołują symptomy związane ze stresem.

Zachowania przemocowe skierowane bezpośrednio na osoby dorosłe mają negatywne konsekwencje również u świadków – szczególnie dzieci, które emocjonalnie zaangażowane są w relację dorosłych (rodziców).

Problemy występujące u ofiar, zarówno w dzieciństwie, jak i w późniejszym życiu:

- lęk, zaburzenia snu, depresja czy próby samobójcze. Zwiększają one ryzyko nadużywania alkoholu lub narkotyków,
- ofiary są również bardziej narażone na przejawianie tendencji do przemocy w późniejszym życiu (znęcanie się nad dzieckiem, przemoc w stosunku do partnera),
- maltretowanie dziecka i późniejsze problemy z alkoholem mogą wpływać na przenoszenie problemu przemocy z jednego pokolenia na następne,
- maltretowane dziecko ma gorsze wyniki w nauce, co często skutkuje posiadaniem gorzej płatnej pracy w dorosłym życiu,
- niektóre badania wykazały, że zarówno mężczyźni, jak i kobiety, którzy doświadczyli maltretowania w dzieciństwie, są narażeni na większe ryzyko związania się w przyszłości z partnerem z problemami alkoholowymi, małżeńskimi bądź rodzinnymi.

*(Na podstawie raportu Child Maltreatment and Alcohol - WHO 2006
<https://www.niebieskaLinia.pl/edukacja/materialy-edukacyjne/artykuly/54-maltretowanie-dzieci-a-alkohol-raport-who-2006>)*

W udzielaniu pomocy osobom dorosłym żyjącym w związku przemocowym – w budowaniu z nimi planu bezpieczeństwa – należy uwzględnić także bezpieczeństwo dzieci, na wypadek wystąpienia napaści/zachowań przemocowych ze strony osoby stosującej przemoc. Plan ten winien zawierać informacje **dla dzieci** przekazane przez osobę doświadczającą przemocy lub wspierającą dziecko, w tym:

- co ma zrobić, gdyby doszło do napaści/zachowania przemocowego,
- znać numery telefonów 112, 997 na Policję, 999 do pogotowia ratunkowego,
- jak bezpiecznie opuścić dom, do kogo ze znajomych, sąsiadów lub rodziny zwrócić się o pomoc.

Do współpracy w organizowaniu miejsc kontaktowych winny być włączone lokalne instytucje i służby – policja, instytucje pomocy społecznej, oświaty, ochrony zdrowia oraz organizacje pozarządowe. Podmioty te winny upowszechniać w środowisku informacje o własnych telefonach, stronach i innych możliwościach elektronicznego kontaktu, a także o ogólnopolskich telefonach, kampaniach i miejscach udzielania pomocy.